

Dilek Sabancı Parkı'nın engelsiz tasarım kriterleri açısından incelenmesi

Pelin KORAMAZ¹

Ufuk Fatih KÜÇÜKALİ^{2*}

Geliş tarihi / Received: 18.06.2021

Düzeltilerek geliş tarihi / Received in revised form: 17.08.2021

Kabul tarihi / Accepted: 17.08.2021

Öz

Erişebilirlik sosyal hayata katılabilme açısından her birey gibi engelliler için de oldukça önemli bir konudur. Kentsel mekânlar içerisindeki kamusal alanların her birey açısından erişilebilir olması gerekmektedir. Mekân tasarımları yapılırken erişilebilir, güvenli, konforlu ulaşım planlanması yapılmalıdır. Kullanıcı bireylerin ihtiyaçları ön planda tutulmalı ve tasarımı ona göre planlanmalıdır. Çünkü toplumsal yaşamın her alanında engelli bireylerin de yer aldığı unutulmamalıdır. Fiziksel çevrenin ve çeşitli işlevlere sahip yapılara ait mimari çözümlerin yetersiz olması, sosyalleşme açısından özellikle park tasarımları planlanırken genellikle uygun tasarımda olmayışı engellilerin bu mekânlardan faydalanmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle fiziksel çevre ve ulaşım sistemleri; planlama ve tasarım aşamasından itibaren, engellilerin kullanım ve erişebilirlik açısından gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmelidir. Engelli bireylerin sosyal yaşama katılımı, eğitim ve istihdamı konusunda, öncelikle fiziksel çevrede bulunan engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu çalışmada; “Kentsel mekânların tasarlanmasında her bireyin eşit şe-

¹*Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı Küçükçekmece/İst.05387431699, e-posta: pelinkoramaz@stu.aydin.edu.tr ORCID: 0000-0003-2653-0192

²*Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ufkucukali@aydin.edu.tr; ORCID: 0000-0002-2715-7046

kilde erişilebilir ve kullanılabilirliğine yönelik tasarımlar ve düzenlemeler geliştirilmelidir; ihtiyaç halinde mekânlar yeniden düzenlenmelidir.” hipoteziyle başlanmıştır. Dilek Sabancı Parkı 2002 yılında açılmasına rağmen engellilere yönelik eksikliklerden dolayı ihtiyaçlar doğrultusunda 2017 yılında yeniden düzenlenmiştir. Bu sebeple son düzenlemelerinden sonra “engelliler açısından rahat kullanılabilir ve erişilebilir mi?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bağlamda amaç; Dilek Sabancı Parkı'nın eğimli bir arazide konumlanmış olmasına rağmen kullanım olanaklarının engelli bireyler açısından ne kadar erişilebilir ve kullanılabilir olduğunu tespit etmektir. Çalışma; arazi gözlemleri ve konu ile ilgili literatürlere dayalı olarak geliştirilerek, görsel materyallerle desteklenmiştir. Park alanı; ulaşılabilirlik (park girişi, yaya yolu, merdiven, rampa, otopark), peyzaj, donatı elemanları (oturma elemanı, işaret ve yönlendirme levhası, su elemanları, aydınlatma elemanı, çöp kutusu), kullanım ve aktiviteye (çocuk oyun alanı, basket sahası spor alanı) ilişkin özellikler; engellilere yönelik dış mekân standartları temel alınarak analiz edilmiştir. Bulgular kapsamında engellilere yönelik yeniden düzenlenen parkın yeterliliği değerlendirilerek mevcut durumu analiz edilmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Sonuç olarak, herkes için engelsiz tasarımın ön planda tutulmasının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel mekânlar, engelli bireyler, erişilebilirlik, fiziksel çevre, Dilek Sabancı Parkı*

Dilek Sabancı Park's examination to determine its barrier-free design needs

Abstract

Accessibility is extremely important in order to be a part of social life, especially for disabled people. Every building around the city has to be

accessible to each individual. While an architect designing a building, he/she should be including accessibility (wheelchair, elevator, etc.), security and comfortable transportation. This is because disabled people are included in every part of the life. Because of the unfit conditions of public parks, social life for disabled can be difficult and can end up for them to not be able to use them. That is why, while designing public areas and transportation systems, disabled people should be considered as a priority and the designs should meet the conditions needed for disabled people. In order for disabled people to join the social life, get an education and be an employee, all the obstacles should be removed. In this essay, the real hypothesis is “Public places should be designed or rearranged for each individual to enjoy without any interference”. Even Though Dilek Sabancı Park was built in 2002, because of its unfit conditions for disabled people, it was renovated in 2017. That is why, after the renovation, the main question asked was “is it fit for disabled people, and can they access it?” In this project, the aim was to see, even under unfit road conditions, since the park was built on an inclined road, how easily disabled people would be able to enjoy the park. The project was supported by field observation, necessary literature and pictures. Park area; accessibility (Park entrance, sidewalks, stairs, ramps and parking lot), landscape, equipments (bench, signs, drinking fountains, lightnings and trash cans), activity areas (child playground, basketball court and sport field) are designed after analyzing the standard needs of a disabled people. With the discovery of the needs, the park’s conditions were evaluated and the current situation was analysed. Then the solutions are found. As a result, the importance of equality, and barrier-free life should be considered in each plan.

Keywords: *Urban spaces, disabled individuals, accessibility, physical environment, Dilek Sabancı Park*

Giriş

Bireylerin erişim ve kullanım hakkına göre mekân tasarımları eşit erişim ve kullanım amacı doğrultusunda, her bireyi hedef alarak kapsayıcı ve bütünleştirici olarak tasarlanması gerektiği savunulur. Mekân tasarımında erişilebilir, güvenli, konforlu ulaşım planlaması yapılırken, mekân kullanıcıları ön planda tutularak planlanma ve tasarım yönetimi birlikte ele alınmalıdır (Meşhur & Tekin, 2018). Her birey için ulaşım kaçınılmazdır. Kent içerisindeki tüm alanlara erişim kesintisiz sağlanmalıdır. Bu sebeple her bireyin konforlu ve güvenli hareketliliğini sağlayacak bir çevre oluşturulması, erişilebilirliğin başında gelmektedir. Bu bağlamda bireylerin mekânlara ve olanaklara ulaşım, kamusal hizmetten yararlanabilmesi ve kamusal yaşam içerisine girebilmesi erişilebilirlik olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle ziyaret edilen ya da yaşanan mekanlarda ulaşım, sirkülasyon ve kullanım, antropolojik ölçümler esas alınarak planlanmış mekânlar tasarlanmalıdır.

Kent kullanıcıları içerisinde yer alan engelli kullanıcılar; doğuştan veya sonradan bir durumun sebep olduğu zihinsel, bedensel, ruhsal ve duygusal yetilerini çeşitli seviyelerde kaybetmiştir. Bu kullanıcılar bağımsız hareket ve yaşam sürdürebilmeleri için yapıların iç mekân tasarımlarında, açık alan ve peyzaj tasarımlarında özel düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır (Özdingiş, 2007).

Ancak günümüz tasarımları genellikle yaşlılar ve çocuklar düşünülerek tasarlanmış, engelliler grubunda yer alan bireyler için gerekli tasarımlara yeteri kadar önem verilmemiştir. Engelliler için ülke ve dünya genelinde birçok hak ve bu haklardan doğan tasarım yöntemleri mevcuttur. Engelli bireylerin yaşam kalitesi ve bağımsız hareket edebilmeleri için kent içerisinde dış mekân tasarım yöntemleri hazırlanmıştır. Bu yöntemlerde amaç farklı özelliklere sahip veya özel ilgi gerektiren bireyler ile normal bireylerin bir arada ayrıcalıksız bir şekilde vakit geçirmeleri ve sosyalleşmeleridir.

Bu makalede, Dilek Sabancı Parkı özelinde engellilere yönelik ulusal ve uluslararası antropolojik ölçümler esas alınarak parkın engelli kullanıcılar için erişilebilirliği ve kullanılabilirliği engelsiz tasarım açısından değerlendirilmiştir.

Engelli Tanımı

Engellik tanımı yazın ve yasalarda farklı şekilde yapılmaktadır. Türkiye’de 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 3. Maddesinin “c” fıkrasında ifade edilmiştir. Buna göre engelli; “doğuştan veya sonradan herhangi bir kaza veya hastalık sonucu bedensel, zihinsel, duygusal, ruhsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi” olarak tanımlama yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na göre engelli tanımı “Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar.” (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu) (URL 1).

Engelliliğin Nedenleri

Engellilik anne karnında oluşabileceği gibi doğum sırasında ya da sonradan da ortaya çıkmış olabilmektedir. Engellilik sebeplerine göre doğuştan engelli ve sonradan engelli olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenebilir.

Doğuştan engellilik, genetik bozukluğu ve kalıtsal, hamileyken geçirilen bir hastalık veya doğum esnasında gerçekleşen bir travma ile oluşan engelliliktir. Sonradan engellilik ise kaza, savaş, afet, hastalık, psikolojik ve zihinsel rahatsızlıklar sonucu oluşan engelliliktir.

Engelliliğin Sınıflandırılması

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2002 senesinde gerçekleşen Türkiye

Engelliler Araştırması'nda engellilik altı başlık olarak incelenmiştir:

- 1) Zihinsel Engelliler
- 2) Duyusal Engelliler
- 3) Konuşma Engelliler
- 4) Görme Engelliler
- 5) Fiziksel (Ortopedik) Engelliler
- 6) Süreğen Hastalığı Olanlar (TUİK ve ÖZİ, 2004).

Yeşil Alanların İçermesi Gereken Kullanım Mekânları ve Donatıların Tasarım Kriterleri

Açık rekreasyon alanlara erişimin ulaşılabilir olması, her grup birey için en temel unsurlardan biridir. Park alanları, meydanlar, spor alanları ve yeşil alanların yaya açısından erişilebilir, olması kullanıcılara büyük kolaylık sağlar.

Engelli bireyler için yardıma ihtiyaç duymadan bir yere ulaşabilmek çok önemlidir. Bu nedenle tasarlanan park, meydan, spor alanları, otoparklar, kaldırımlar, rampalar, geçitler, yaya yolu, duraklar ve uyarıcı işaretlemeler gibi altyapı türlerinin erişimi, engellilere uygun olacak şekilde tasarlanmalı veya düzenlenmelidir.

Otoparklar

Tekerlekli sandalye kullanan bireylerin, otoparkta park ettikleri araçlarından mekân girişine kadar, herhangi bir engelle karşılaşmadan tek başına ulaşabilmeleri için engelli otoparkı mekân girişine en yakın konumda düşünülmelidir. Bu mesafe 50 metreyi aşmamalıdır.

- Otopark zemini, kaydırmaz malzemedendir olmalıdır. Zemin yumuşak malzeme tercih edilmemelidir.
- Engelliler için düzenlenmiş park zemininde kot farkı olmamalıdır.

Basamak engeli olmadan girişe ulaşılabilmelidir.

- Engelli otomobilleri için 350 cm x 600 cm ölçülerinde park yeri gerekmektedir.

Yaya yolları ve kaldırımlar

- Yaya yollarının zemin kotundan yükseklikleri, 6-15 cm arasında olmalıdır. Minimum 180 cm genişlikte olmalı ve görme engelli bireylerin yürümeye yardımcı asa ile kolayca ilerleyebilecekleri biçimde engelsiz olmalı, tehlike yaratacak köşeler bulunmamalı.
- Zeminde kullanılan döşeme malzemelerinin yüzeyi ve kullanılan ızgaralar az pürüzlü olmalı ve kaygan olmamalı, tekerlekli sandalyenin tekerleklerinin sıkışmaması açısından zemin taşları arasında geniş aralıklar bulunmamalıdır. Yağmur suyu ızgaralarında demir çubukların arasındaki mesafe maksimum 13 mm olmalıdır (Yörük, 2003).
- Tekerlekli sandalye kullanıcıları için planlanacak rampaların genişliği yaya ile bir kullanılan kısımlarda minimum 180 cm, bunun dışındaki yerlerde 90 cm olmalıdır. Yapılacak rampaların eğimi maksimum yüzde sekiz eğimde olmalıdır.

Görme engelli bireyler işitme, dokunma ve koklama gibi duyularını kullanarak çevresini algılamaya çalışır. Bu bireyler geniş yaya bölgelerinde yönlerini bulmakta zorlanmaktadırlar, bu sebeple;

- Çevredeki farklı bir yapılanma veya çevre değişimi hakkında sesli uyarı sistemi veya döşeme malzemesi ile bilgilendirmek gerekir. Yaya yolları ve kaldırımlar için hissedilebilir, farklı yüzeyler ile sorun çözülebilir.

Merdivenler ve Rampalar

Merdivenler ve rampalar tasarlanırken engellilerin erişimi rahat ve kolay sağlaması için bazı standartlar vardır.

- Merdiven ve rampaların iki tarafında minimum 100 cm genişlikte, var

olandan başka döşeme malzemesi uygulanarak alan oluşturulmalıdır.

- Merdivenlerde basamak yükseklikleri ve basamak genişlikleri belirsiz olmamalıdır, belirsiz olması bedensel ve görme engelli kişiler için tehlikelidir. Merdivenlerde, basamak yüksekliği 15-16 cm, basamak genişliği 28-30 cm olmalıdır.
- Uzun merdivenlerde 8-10 basamakta bir bireylerin dinlenebilmesi için sahanlıklar olmalıdır.
- Merdivenin her iki tarafına basamaktan itibaren yüksekliği minimum 85 cm olan, dairesel kesitte 4 cm çapında küpeşte ile donatılmalıdır. Küpeşter ve dikey donatı arasında 4 cm aralık olacak şekilde tasarlanması sağlıklı olur. Küpeşter merdivenin başlangıç ve bitiminden 30 cm daha uzantılı olmalı ve yön değiştirme noktalarıyla çakışmamalıdır.
- Rampa genişlikleri minimum 130 cm tasarlanmalı, rampanın başı ve sonunda, rampanın boyu 600 cm üzerinde ise rampada sahanlıklar oluşturulmalıdır. Sahanlıklar 150 cm ölçüde olmalıdır. Bu alan engelli kişilerin dinlenebilmesi ve hareket yapabilmeleri için önemlidir.
- Rampaların korumasız tarafı varsa minimum 6 cm yüksekliğinde koruma şeridi yapılmalıdır.
- Rampalar ve merdivenlerin zemin malzemesi, az pürüzlü veya düz, kaydırmaz olmalı ve sert malzemedен düşünölmelidir.
- Rampa ve merdivenlerdeki aydınlatmalar, engelli veya engelsiz tüm bireylerin gözlerini kamaştırmayacak şekilde yapılmalıdır.

Donatı Malzemeleri

Döşeme malzemeleri

- Dokusu sert, az pürüzlü, kaymayı önleyici yüzeyler öncelikle engelli bireyler dahil tüm kullanıcılar için oldukça faydalıdır.

- Parklarda beton zemin malzemesi olarak daha az uygulanmalı, parçalı zemin kaplamalarındaki derz boşlukları maksimum 5 mm olmalıdır.

Görme engelli ya da görme sıkıntısı olan kişiler için zeminde bastonla çıkan sesler ve ayak sesleri bireyler için yönlendirici olmaktadır. Bu sebeple yüzeylerdeki değişiklikleri dokunarak, bastonla çıkan sesleri veya ayak seslerini dinleyerek veya renk farklılıklarını hissederek yönlerini algılayabilirler.

- Karışık renkli, dokusu yumuşak ve sesi emen materyaller tercih edilmemelidir.
- Görme engelli veya görme sıkıntısı çeken kişilerin güvenliği düşünülerek algılanabilir yüzeyli döşemeler tehlikelere karşı korumak için önemlidir.

Kent mobilyaları

Kent mobilyalarının başında bank, çöp kutusu, aydınlatma direği, çiçeklik gibi donatılar gelmektedir.

- Donatılar, yaya yolları ve kaldırımlar üzerinde yürüme alanını daraltacak ve engellilerin hareketini kısıtlayacak şekilde konulmamalıdır.
- Donatılar görme engelli bastonları ile algılamalarına olanak tanınmalıdır.

Oturma alanları, banklar ve piknik alanları

Yürüyüş yollarının uygun yerlerine, dinlenmek isteyenlere imkân verecek, oturma mekânları tasarlanmalıdır.

- Oturma mekânlarında zemin materyali yol döşeme materyallerinden değişik olmalıdır. Yeteri adette dinleme ve oturma alanı kullanılmalıdır.
- Oturma mekânları ve oturma elemanları planlanırken zemin ile kot farkı olmamalı, oturma grupları ve bankların arasında maksimum 60 m. olacak şekilde yerleştirilmelidir.
- Konulan banklar; engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre sırt ve kol desteği

bulunan banklar tercih edilmelidir.

- Tekerlekli sandalye kullanan bireylerin de piknik masasını kullanabilmesi için, masa altında tekerlekli sandalye boşluğu olarak minimum 71,5 cm alan bırakılmalıdır. Masanın üst yüzeyi yerden maksimum 84 cm yukarıda olmalıdır.

Aydınlatma donatıları

Aydınlatma elemanlarının engellilerin ihtiyaçlarına göre, hareket ve geçişlerini kısıtlamamasını düşünerek uygulanmalıdır.

- Zeminden yüksekliği minimum 210 cm uygulanmalıdır.
- Aydınlatmanın yetersiz kaldığı alanlarda görme sıkıntısı olacağı için yaya yolları, oturma alanları, yön levhaları, bilgilendirme levhaları ve sakıncalı bölgelerin başarılı bir şekilde aydınlatılması çok önemlidir.
- Genellikle aydınlatma normları normal erişkin bir bireyin göz hizasına göre düşünülür. Ancak tekerlekli sandalye kullanan bireylerin göz hizaları ile ilgili antropometrik ölçü esas alınmalıdır.
- Sınırlı görüşe sahip engelli bireyler için sabit direk üzeri aydınlatma elemanlarının yerden yüksekliği 140-160 cm arasında olması uygundur.

Çöp kutuları

Alan içerisinde geçişleri kısıtlamayacak şekilde ve yerden 90 cm yüksekte konumlanmalıdır.

- Uyarıcı renk ve dikkat çekici olmalıdır ve yanmayan materyalden oluşmalıdır.
- Bedensel engelliler açısından rahat açılabilir kapak kullanılmalıdır.

İşaretler, yön ve bilgi panoları,

İşaret levhalarının yerleşimi engelliler için çok önemlidir. İşaretler görme sıkıntısı olmayan bireyler için göz hizasında yerleştirilmesi uygun

olacaktır, ancak tekerlekli sandalye kullanan bireyler için daha aşağıya yerleştirilmesi uygun olur.

- Engellilerin açık görüş açıları 145 cm olarak kabul edilir.

Çocuk oyun alanları

- Sağlam veya engelli sınıflandırılması yapılmadan çocuk oyun alanları tasarlanmalıdırlar. Engelli çocukların çevresi tarafından toplum dışına itilme olasılığı minimuma indirilmelidir. Fiziki tasarımlarda çocuklar arasında oluşan yetenek farklılıkları hissettirilmemelidir. Bu konuda birçok donatı elemanı mevcuttur.
- Oyun elemanlarında ortak oyun alanı, spor aletleri ve tesisler, havuzlar tekerlekli sandalye kullanan çocukların ve engelli çocukların ulaşımına uygun olmalıdır.

Materyal ve yöntem

Materyal

Araştırmanın materyali olarak; İstanbul Avrupa Yakası'nın Beşiktaş ilçesinde bulunan Dilek Sabancı (Engelliler) Parkı belirlenmiştir. Parkın çalışma alanı olarak belirlenmesinde; mevcut konumu, konut alanları içerisinde bulunduğu için çevre ile olan ilişkisi, engelli bireylere sahip ailelerinde parkın içinde yer alan Koordinasyon Merkezini aktif olarak kullanmaları, engellilere göre olarak tasarlanmış ve engelli çocukların tek başına faaliyet yapabilecekleri Türkiye'de düzenlenen ilk park örneği olması sebebiyle seçilmiştir. Bu çalışmada Dilek Sabancı Parkı incelenerek mevcut parkların her birey için erişilebilir olmasını sağlamak, yeniden düzenlenecek ya da tasarlanacak parklar için rehber olması amaçlanmıştır (URL2).

Çalışma konusuyla ilgili engelli bireyler için tasarlanmış olan park,

düzenlenmiş olan ulusal ve uluslararası ölçünler incelenerek, belirlenen yer ve donatıların (rampalar, merdivenler, oturma mobilyası, banklar, yürüme yolları, vb.) ölçüleri alınarak parkın standartlara uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır ve bunlarda çalışmanın materyallerini oluşturmuştur.

Yöntem

Bu çalışmada literatür taraması ve gözlem yapılarak, park içi kullanım alanları ve donatılarının ölçüleri alınarak ulusal ve uluslar arası standartlar ile karşılaştırılıp, parkın mevcut durumunun işlevselliği ve erişilebilirliği değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları

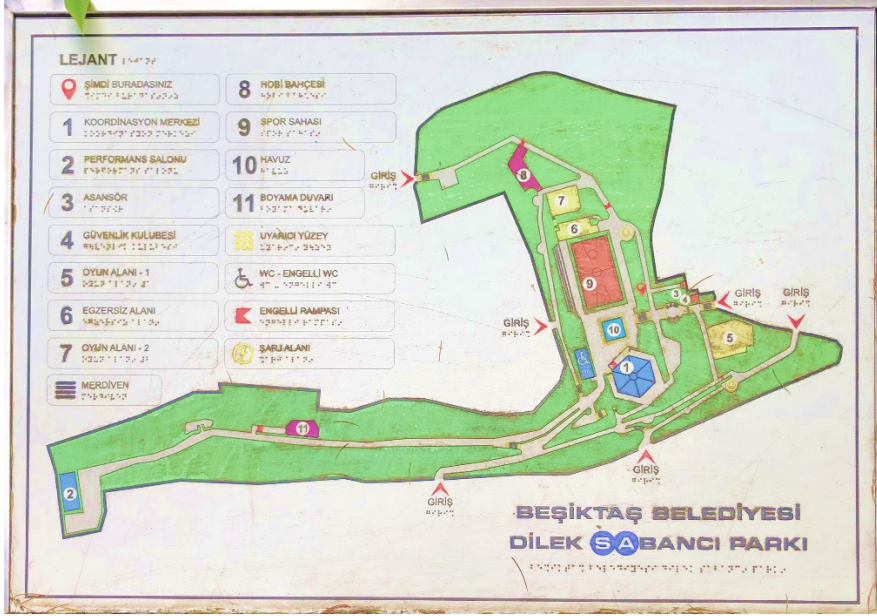
2002 yılında hizmete açılan Beşiktaş Belediyesi Dilek Sabancı Parkı 16.750 m²'lik arazi üzerinde planlanmıştır.

2017 senesinde yeniden düzenlenen parkta, performans merkezi, hobi bahçesi, engelli koordinasyon merkezi, egzersiz alanları, basket sahası, boyama alanı, süs havuzu, Braille harita, engelli aracı için şarj yerleri, asansör ve yürüme yolları bulunmaktadır.

Park her birey için erişilebilirliği ön planda tutarak tasarlanmış, özellikle eğimli arazide konumlandırılması sebebiyle farklı kotlarda girişler yaratılarak parka ulaşım her akstan sağlanmaya çalışılmıştır.

Yeniden düzenlenen parkta performans merkezi, hobi bahçesi, boyama alanı, basket sahası gibi pek çok faaliyete sahip olmuş olan park her bireyin ergonomik anlamda kimseye ihtiyaç duymadan hareket edebileceği, sosyal yaşam içerisinde fiziksel aktivitelerini sağlayabilecek bir park yaratma özelliği bakımından diğer parklar arasında önemli bir yere sahiptir.

Park birçok cepheye sahiptir. Arazinin eğiminden kaynaklı olarak 6 farklı noktadan parka giriş sağlanmaktadır (Şekil 1).

Resim 1: Dilek Sabancı Park Planı. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Park çevresinde 3 adet engelli park yeri ayrıldığı gözlemlenmiştir. 350x600 cm ölçülerine uygun olarak ayrılmıştır. Parka giriş basamaksız şekilde sağlanmıştır.
- Tekerlekli sandalye kullanıcıları için park içerisinde rahat ulaşım sağlayabilmesi için yol genişlikleri minimum 180 cm olarak yapılmıştır.
- Park içerisinde belli noktalarda görme engelliler için kabartmalı Braille bilgi levhaları ve engelli aracı şarj istasyonları mevcuttur. Aynı zamanda bu istasyonlarda sesli ve görsel bilgilendirme ekranları bulunmaktadır (Şekil 2).

Resim 2: a) Braille bilgi levhaları, b) Engelliler için engelli aracı şarj istasyonları. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Rampaların yüzeyleri sağlam, sert, kaydırmaz ve minimum pürüzlü olan materyal ile kaplanmıştır. Rampaların eğimi, kullanıcıların güvenliği için büyük ölçüde önemlidir. Bu sebeple rampa eğimi ölçüleri %5-7 arasında tasarlanarak doğal araziye konumlandırılmıştır (Şekil 3).

Resim 3: Park içi rampa görüntüsü. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Yürüme yolu boyunca yol kenarlarında tutunmak için iki farklı yükseklikte tırabzan kullanılmış, kırmızı yumuşak dokulu zemin ile diğer alanlardan farklılaştırılmış.
- Yürüyüş yollarının ortak noktası olan su elemanının da bulunduğu meydana sahip bir alan mevcuttur. Su elemanının çevresi görme engellileri uyarma amacı ile kabartma zemin malzemesiyle çevrelenmiştir (Şekil 4).

Resim 4: *Yürüyüş yollarının ortak noktası olan su elemanının da bulunduğu meydan. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)*

- Parkın kot farkı olduğu girişte engelliler için asansör kullanılmıştır. Asansör 130 cm x 150 cm ölçülere sahiptir (Şekil 5).

Resim 5: Engelli asansörü ve asansör rampası. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Parkta çocuk oyun alanları engelliler açısından düşünülerek rampa sistemi üzerinden tasarlanmış ve rampa genişlikleri engelli araçlarının geçebileceği genişlikte yapıлып zemine kaymaz, sert malzeme uygulanmıştır (Şekil 6).

Resim 6: Çocuk oyun alanı. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Parkın bir kısmı hobi bahçesi olarak ayrılmış ve bu alanda çeşitli bitki ekimleri yapılması için alanlar oluşturulmuş. Oluşturulan alanlar engelli araçlarının da sığabileceği gibi yerden 71,5 cm yükseklikte ve 110 cm genişliğinde boşluklar oluşturulacak şekilde yapılmıştır (Şekil 7).

Resim 7: Hobi bahçesi. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Kent mobilyaları ve donatıları, engellilerin hareketlerini kısıtlamayacak biçimde yerleştirilmiş ve engelliler rahat kullanabilecekleri formda düzenlenmiştir (Belirli kısımlarda cepler oluşturulmuş). Görme engelliler düşünülerek yüzey kaplamalarında materyaller farklı kullanılmıştır (Şekil 8).

Resim 8: Kent mobilyaları için açılmış cep. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Oturma elemanlarının yükseklikleri standartlara uygun olarak tasarlanmış ve erişilebilir şekilde konumlandırılmış.
- Parkta dinlenmek amacıyla farklı çeşitlerde oturma alanları yaratılırken özellikle tekerlekli sandalyeli bireylerin de piknik masasını kullanabilmesi açısından, masa altında tekerlekli sandalye için yerden yüksekliği minimum 71,5 cm'lik, genişliği içinse 100 cm'lik boşluk bırakılmıştır (Şekil 9).

Resim 9: Oturma alanları. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Park içerisinde basketbol sahası bulunmaktadır. Basketbol sahasına erişim yürüyüş yolları ile sağlanabilmektedir. Ulaşım yolları minimum 180 cm'dir. Saha kapı genişliği ve basket potası yüksekliği standartlara uygundur. Ancak basket sahası seyirci alanında engelliler için herhangi bir cep bulunmadığı tespit edilmiştir (Şekil 10).

Resim 10: Basketbol sahası ve izleyici alanı. (Pelin KORAMAZ kişisel arşivi.)

- Parkta iki farklı yükseklikte aydınlatma elemanı kullanılmıştır. Aydınlatma elemanları engelli kullanıcılarının hareket ve geçişlerine

engel olmayacak şekilde yerleştirilmiştir. Kısmi görme engelliler için trabzan üzerine yerleştirilen aydınlatma elemanları yerden 130 cm yüksekliğindedir.

- Yönlendirme levhaları çoğu yerde kullanılmış okunaklı ve anlaşılır yüzeylere sahip olmasının yanı sıra parktaki bazı bitkiler hakkında bilgilendirme levhaları da yerleştirilmiştir.
- Çöp kutuları, poşet kutuları vb. elemanların yükseklikleri standartlara uygun olarak tasarlanmıştır.
- Mazgallar yaya yolunun içerisindedir ve yaya yoluyla aynı seviyede yapılmaya özen gösterilmiştir.
  - Parkta ıslak hacimler işaretli tabelalar ile belirtilmiş ve rahat erişilebilir bölgede yer almakla birlikte engelliler için tanımlanmış ayrı bir tuvalet mevcuttur.

Sonuçlar ve öneriler

Erişebilirlik, her birey için sosyalleşme açısından önemli bir unsurdur. Kent içerisindeki kamusal alanlar her birey için erişilebilir olmalıdır. Yaşanılan mekânın ve çevrenin bireylerin yaşam kalitesini de etkilediği unutulmamalıdır. Bu sebepten dolayı sosyal hayata dahil olma ve bireysel faaliyet gösterebilmek açısından yaşanılan mekanın planlanması ve tasarımı engelliler için son derece önemli bir konudur. Engellilerin toplumun bir parçası olduğunu unutmadan hakları korunmalıdır. Engelli bireylerin sosyal yaşamda karşılaştıkları engeller sebebiyle özellikle fiziksel çevrenin ve farklı işlevler sahip yapıların mimari yetersizlikleri dış mekâna çıkmalarını engelleyen önemli faktörlerdir (Eşkil, 2011). Sosyalleşme bakımından başta park tasarımları planlanırken engelli bireylerin ihtiyaçlarının karşılanamaması park alanlarından faydalanmamalarına neden olmaktadır. Engellerin ortadan kaldırılmasıyla engelli birey ile engelsiz birey arasında iletişimi arttırdığı gerçeğini unutmayarak başta ulaşım sistemleri olmak

üzere, engellilerin eşilebilir ve kullanım gereksinimleri düşünülerek tasarım ve planlama yapılmalıdır. Dilek Sabancı (Engelliler) Parkı doğal eğime göre şekillenmiş ve parkta geniş yaya yolları oluşturulacak şekilde tasarlanmış bir parktır. Engelli bireyler için parklardaki planlama yetersizlikleri araştırıldığında kent mobilyaları tasarımında olduğu tespit edilmiştir. Kent mobilyalarının yol güzergâhlarına koyulması engelli bireylerin kullanımına uygun ölçü ve yerlere konumlandırılmaması özellikle tekerlekli sandalye kullanan bireylerin geçiş alanlarında yeterli genişliğe sahip olmadığı için parkı kullanamama ve rahat geçiş sağlayamamaları olmuştur. Ancak Dilek Sabancı parkında tüm kent mobilyaları gerekli yükseklik ölçülerinde engelli bireyler için gerekli boşluk bırakılarak yerleştirildiği, oturma elemanları, çöp kutuları, poşet kutuları vb. elemanların yürüyüş yolu boyunca cepler açılarak konumlandırıldığı için sirkülasyonu engellemediği gözlemlenmiştir. Rampa genişliklerinin farklılık gösterdiği ancak park içerisinde rahat erişim sağlanabildiği, eğimlerin hareketi güçleştirmeyecek derecede az eğimli olduğu, yüzey dokusunun bozuk olmadığı görülmüştür. Görme engelliler için yüzey kaplamalarında materyal değişikliği yapılması, işaret levhalarında engellilerin kullanımına uygun olacak büyüklükte standartlara uygun şekilde yerleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca bağlantı rampalarında standartlara uygun şekilde korkulukların yapıldığı tespit edilmiştir. Erişilebilir yollar boyunca zemin yüzey materyalleri sert, sağlam, dayanıklı ve kaymayan malzeme kullanımına özen gösterilmiştir. Yürüyüş yollarının ortak noktasına yapılmış olan su elemanının da bulunduğu meydana çıkılan kısım da su elemanının çevresi görme engellileri uyarma amacı ile kabartma zemin malzemesiyle çevrelenmiştir. Parkta belirli noktalarda bulunan kabartmalı Braille bilgi levhaları ve engelli aracı şarj istasyonları mevcuttur. Aynı zamanda bu istasyonlarda sesli ve görsel bilgilendirme ekranları bulunmaktadır. Sonuç olarak Dilek Sabancı Parkı engelli bireylerin engelsiz bireylerle iletişimini güçlendirme bireysel olarak kendi başlarına yardım almadan

sosyalleşebilmeleri için gerekli önemleri en doğru biçimde tasarlamaya önem vererek düzenlenen bir parka sahiptir. Parkın sahip olduğu birçok etkinlik alanı ve dinlenme alanı her birey için eşit, rahat ve güvenli erişim sağlamaya çalışılması sebebiyle park aktif şekilde kullanılmaktadır. Kent parklarının kamusal alanlar olarak önemli bir yere sahip olması sosyal, fiziki ve psikolojik açıdan kentleşmeye de önemli etkileri vardır. İç ve dış mekânların bütünüyle ele alınarak tasarlanan parkın, yapılacak olan ya da mevcut tüm kent parklarında engelli standartlarına göre yeniden düzenlenmesine, engelli bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri tüm alanlar engelsiz hale getirilmesine güzel bir örnek olarak düşünülmelidir.

Kaynaklar

- [1] Eşkil, Ö. Y. (2011). *Engelliler için dış mekân tasarım özellikleri bağlamında Ankara kent parklarının irdelenmesi* (Master's thesis, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- [2] Kaya, E. (2016). Engelli bireylerin rekreatif faaliyetlere ilişkin tutumları ve sportif rekreasyon alanlarının engellilere uygunluk düzeylerinin incelenmesi.
- [3] Meşhur, H. F. A. & Tekin, M. (2018). Evrensel Tasarım Yaklaşımının Şehir Planlama Disiplini Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi. *Online Journal of Art and Design*, 6(5), 94-111.
- [4] Özdingiş, N. (2007) "İstanbul Kent Parklarının Bedensel Özürlüler Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma" Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- [5] TUIK ve ÖZİ (2004) Türkiye Özürlüler Araştırması 2002, T Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve TC Başbakanlık İdaresi Başkanlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, 150s.

İnternet Kaynakları

[URL1] <https://www.unesco.org.tr/Pages/108/219S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir-Kalk%C4%B1nma-2030-Hedefleri-%C4%B0htisas-Komitesi>

[URL2] <https://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-tesisler/istanbul/besiktas-belediyesi-dilek-sabanci-parki>